

Postoj české veřejnosti k dění na Ukrajině – duben 2014

- ❖ Zájem o dění na Ukrajině se během dubna oproti březnu snížil. Zatímco v březnu se o situaci zajímalo 64 % obyvatel ČR, v dubnu je to 52 %. Situace na Ukrajině přesto stále zůstává jednou z vůbec nejsledovanějších zahraničně-politických krizových událostí za posledních deset let.
- ❖ Situaci vnímá jako bezpečnostní hrozbu pro mír ve světě 60 % Čechů, jako riziko pro bezpečnost ČR pak polovina veřejnosti.
- ❖ Události jsou vnímané jako důležité pro českou společnost dvěma třetinami veřejnosti. Přesto je stále pro značnou část obyvatel obtížné utvořit si jasnější názor a zaujmout k tématu jasný postoj. To platí i pro ty, kteří se o dění na Ukrajině zajímají.
- ❖ Nejvyšší podporu pro zapojení se do situace má OSN (53 %). Názory obyvatel na zapojení EU jsou roztržštěné (39 % pro zapojení vs. 49 % proti). Většina veřejnosti nesouhlasí s aktivním zapojením Ruska (pro se vyslovilo 28 % občanů, proti 61 %) a USA (pro 22 %, proti 66 %) do dění na Ukrajině.
- ❖ Aktivní zapojení České republiky do dění na Ukrajině podporuje jen 11 % populace starší 15 let.
- ❖ Výsledky reflektují postoje veřejnosti na začátku dubna, tedy po přesunutí napětí z již anektovaného krymského poloostrova na východ země, především do některých měst v Doněcké, Luhanské a Charkovské oblasti.

Zpracovali:

Martin Buchtík, Yana Leontiyeva

Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.

Tel.: 210310593

e-mail: martin.buchtik@soc.cas.cz, yana.leontiyeva@soc.cas.cz

Již potřetí v roce 2014 se Centrum pro výzkum veřejného mínění zabývalo zjišťováním postojů české veřejnosti k situaci na Ukrajině. Do dotazníků pravidelného omnibusového šetření realizovaného v první polovině dubna byly zařazeny otázky týkající se názorů na ukrajinskou krizi. Zabývali jsme se zejména: 1) zájmem o dění na Ukrajině, 2) názory na působení jednotlivých stran konfliktu, 3) názory na aktivní zapojení různých mezinárodních prostředníků do řešení současné situace na Ukrajině, 4) důvěrou české populace vybraným ukrajinským politikům a 5) vnímáním dopadů ukrajinské krize na bezpečnost Evropy a celého světa. Sběr dat probíhal v období 7. – 14. 4. 2014.

Při analýze zmíněných postojů k dění na Ukrajině je třeba mít na paměti, že dotazování probíhalo téměř měsíc po velmi problematickém krymském „referendu“ realizovaném za přítomnosti ozbrojených ruských vojáků. Rusko se do řešení situace na Ukrajině vložilo již na počátku března¹. Ač výsledky krymského „referenda“ neuznal prakticky celý svět², krymský parlament na jeho základě přijal novou ústavu, která tento poloostrov prohlásila za nedílnou součást Ruské federace. Ukrajinské vojenské jednotky poloostrov opustily, velká část vojenské techniky a státní majetek byly zabaveny Ruskem (novou krymskou vládou). Dosud není vyřešena otázka infrastruktury poloostrova, který je závislý na dodávkách vody a energie z Ukrajiny.

V době dotazování se napětí přesunulo na východ Ukrajiny, kde se doposud odehrává pokus o realizaci scénáře nápadně podobného tomu krymskému. Vycvičení a ozbrojení separatisté již v té době operovali v několika městech, a to především v Doněcké, Luhanské a Charkovské oblasti. Separatisté na východě Ukrajiny zdaleka nemají tak velkou podporu, jako na Krymu³. Ozbrojení radikálové však nejsou přístupní k jednání, nemají jednotné požadavky (místní referendum, automatické připojení k Ruské federaci, ozbrojená pomoc ruské armády, návrat bývalého prezidenta apod.) a nadále neuznávají legitimitu dočasné ukrajinské vlády. Nová ukrajinská vláda zahájila antiteroristickou operaci, jejíž realizace je vzhledem k možnému ohrožení života místního obyvatelstva poměrně problematická. Pokusy o destabilizaci situace na východě Ukrajiny nic nemění na tom, že se Ukrajina připravuje na předčasné prezidentské volby (25. května). Mezi kandidáty se hlásí, jednak již zkušení politici z bývalé opozice a strany bývalého prezidenta, tak i jména pro ukrajinskou politiku dosud neznámá.

Ukrajinská krize trvá již přes pět měsíců. V dubnu 2014 se o dění na Ukrajině zajímala zhruba polovina obyvatel ČR starších 15 let (13 % „rozhodně ano“, 39 % „spíše ano“, viz graf 1), druhá polovina populace se o tuto problematiku nezajímala (34 % „spíše ne“, 13 % „rozhodně ne“). Ve srovnání s prvním březnovým týdnem zájem o dění na Ukrajině poklesl (z 64 % na současných 52 %), je však stále vyšší než před první eskalací krize v Kyjevě v době konání Olympijských her na začátku února (40 %).

Při pohledu na jednotlivé sociodemografické skupiny charakter zjištění zůstává stejný jako v předchozích měsících. Větší zájem o zahraničněpolitická témata mají stabilně muži, což platí i v tomto případě (57 % proti 47 %). Zájem mírně, ale stabilně roste také s věkem, s úrovní dosaženého vzdělání (zájem o dění deklarují výrazně častěji absolventi vysokých škol – 73 %) a s životní úrovní. Z hlediska politické orientace mají

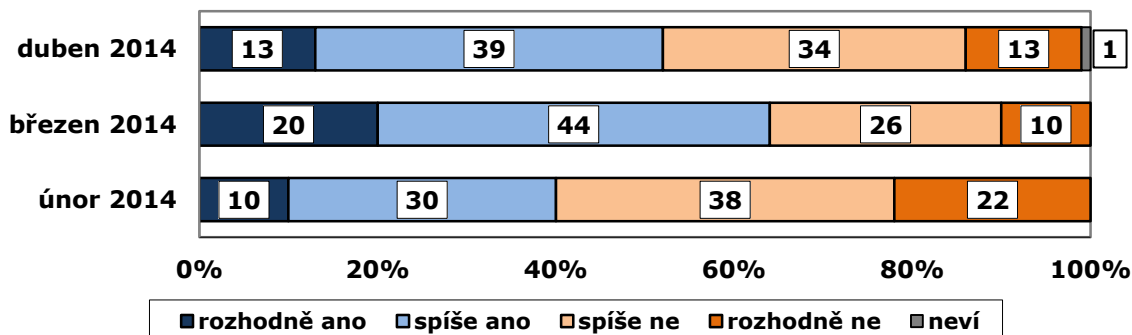
¹ V době zveřejnění této tiskové zprávy přítomnost ruských ozbrojených jednotek na Krymu od samotného začátku konfliktu už nezapírá ani ruský prezident.

² Kromě přítomnosti ozbrojených vojáků je tomuto „referendu“ zejména vytýkána 1) formulace otázek neumožňující volbu „status quo“ (dosavadní status autonomní republiky jako součást Ukrajiny) a 2) nevhodně vysoká účast voličů, která v některých volebních okrscích dokonce přesáhla 100 % celkového registrovaného obyvatelstva.

³ Svědčí tomu mimo jiné i aktuální výzkum veřejného mínění realizovaný předními ukrajinskými výzkumnými institucemi v období 9. – 16. dubna. Tisková zpráva v ukrajinštině je dostupná on-line: www.kiis.com.ua/materials/pr/20140423_PrezEle/Prezent_UA_Press2.ppsx.

největší zájem o danou problematiku pravicově orientovaní občané (66 %). Z hlediska věkového srovnání nižší zájem vykazují mladší lidé do 29 let.

Graf 1. Zájem o dění na Ukrajině⁴

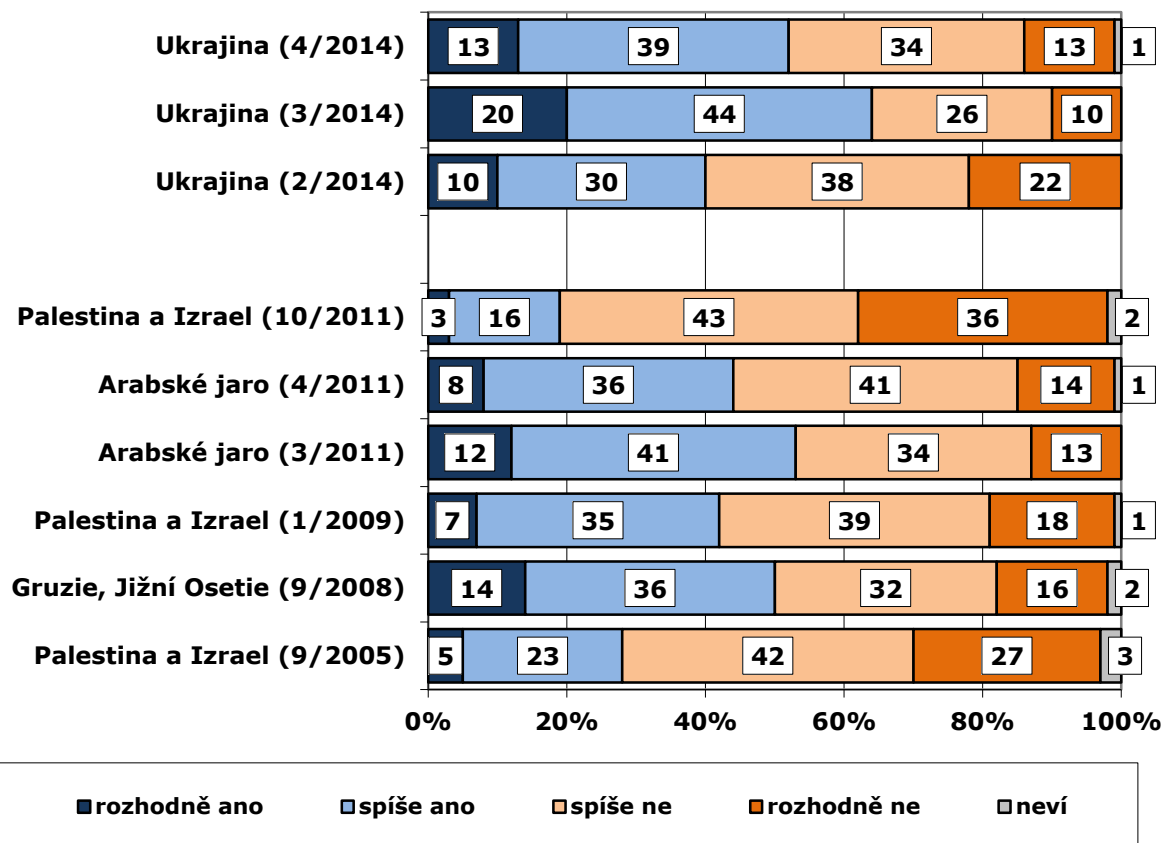
Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., *Naše společnost 7. – 14. 4. 2014, 1027 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor (únor: 1081; březen 1061).*

Přestože se zájem o dění na Ukrajině oproti době eskalace situace na Krymu snížil, je srovnatelný s dalšími zahraničně-politickými krizovými událostmi posledních deseti let. V současné chvíli je zájem srovnatelný například se zájmem o události spojené s vojenským konfliktem mezi Ruskem a Gruzii kvůli Jižní Osetii v roce 2008 (50 %). Další srovnání se pak týká zejména arabského jara a izraelsko-palestinského konfliktu.

Dění arabského jara vyvolalo v době jeho nejvyšší intenzity (v březnu 2011) vysoký zájem („rozhodně“ + „spíše“ se o něj zajímalo 53 % občanů), v dubnu 2011 pak již zájem o dění poklesl na 44 %. O dlouhodobý izraelsko-palestinský konflikt se pak v období výrazných střetů na přelomu let 2008 a 2009 zajímal zhruba stejný podíl obyvatel České republiky (42 %) jako o dění na Ukrajině na začátku února 2014. Méně lidí se pak o situaci na Blízkém východě zajímalo v době evakuace židovských osadníků z pásma Gazy v roce 2005 (28 %) a v době, kdy předseda palestinské samosprávy Mahmúd Abbás předložil v OSN žádost o plnoprávné členství v této organizaci, jejíž schválení by znamenalo faktické mezinárodní uznání Palestiny jako nezávislého státu vymezeného hranicemi zahrnující území obsazená Izraelem po tzv. šestidenní válce z roku 1967, a s východním Jeruzalémem jako hlavním městem (2011; 19 %). Podrobněji viz graf 2.

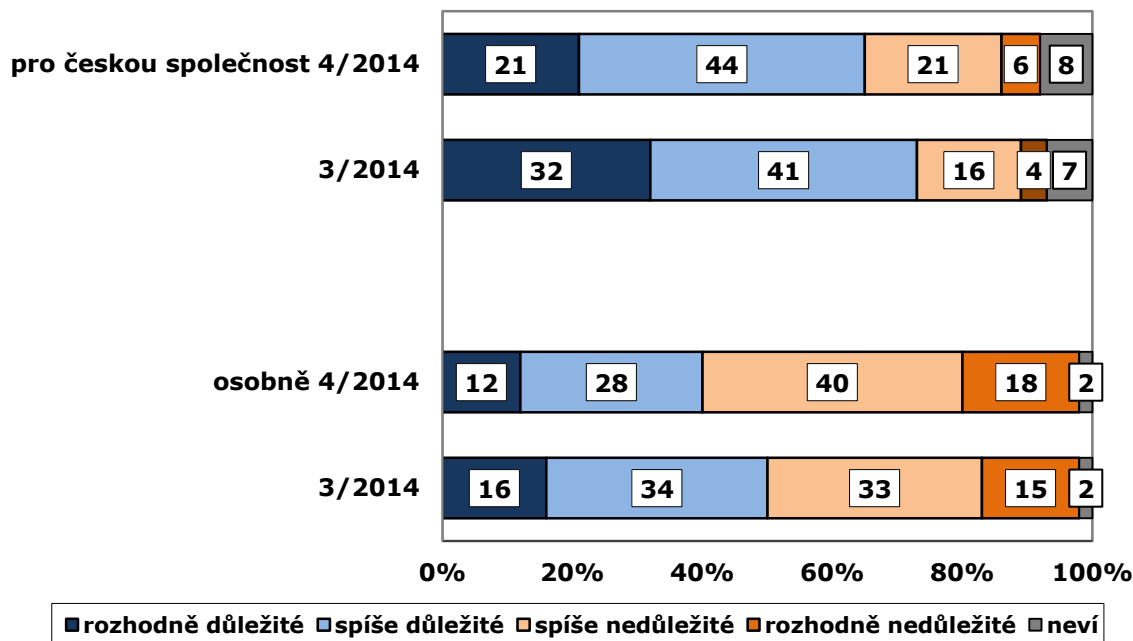
⁴ Znění otázky: „Zajímáte se o vývoj situace na Ukrajině?“

Graf 2. Srovnání zájmu o dění vybraných událostí

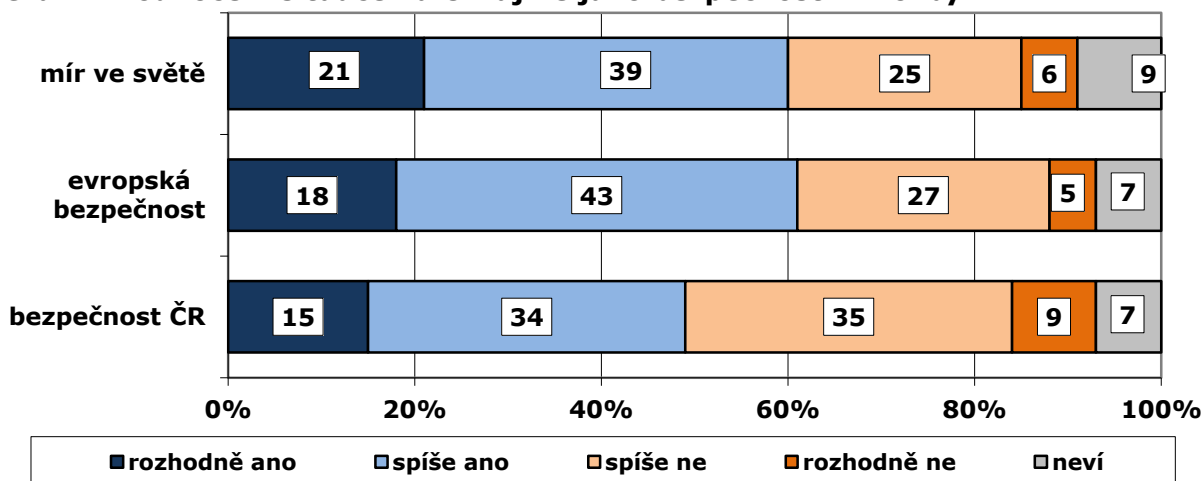
Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost (4/2014; 3/2014; 2/2014; 10/2011; 4/2011; 3/2011; 1/2009; 9/2008; 9/2005) vždy cca 1000 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

Společně se zájmem o dění také mírně klesá vnímaná důležitost událostí na Ukrajině. Za důležité pro českou společnost jej považuje 65 % dotázaných (v březnu 73 %). Osobně důležité je dění na Ukrajině pro dvě pětiny obyvatel (40 %, v březnu pak 50 %) - podrobně viz graf 3. Lidé, kteří se o dění na Ukrajině zajímají, vnímají toto téma častěji jako důležité. 84 % z nich jej hodnotí jako důležité pro českou společnost, 68 % pro ně osobně. Pokud bychom tedy sledovali pouze ty, kteří se o problematiku zajímají, důležitost dění na Ukrajině je srovnatelná s březnem (důležitost pro společnost 88 %, osobně 70 %).

Graf 3. Vnímaná důležitost dění na Ukrajině⁵

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost 7. – 14. 4. 2014, 1027 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor (březen:1061).

Situace na Ukrajině je v České republice vnímána jako potenciální bezpečnostní riziko. Jako možnost ohrožení míru ve světě ji vnímá 60 % (21 % „rozhodně“ + 39 % „spíše“ ano) občanů. Za hrozbu pro evropskou bezpečnost situaci na Ukrajině považuje 61 % (18 % + 43 %) dotázaných a pro bezpečnost v ČR polovina české veřejnosti (16 % + 34 %). Ukrajinské události za hrozbu pro bezpečnost častěji pokládají ti, kteří se o dění na Ukrajině zajímají. Podrobně viz graf 4.

Graf 4. Hodnocení situace na Ukrajině jako bezpečnostní hrozby.⁶

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost 7. – 14. 4. 2014, 1027 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

⁵ Znění otázky: „Je podle Vás dění na Ukrajině důležité nebo nedůležité téma: a) pro Vás osobně; b) pro českou společnost?“

⁶ Znění otázky: „Je nebo není podle Vašeho názoru situace na Ukrajině hrozbou pro ...“

Ukrajinské události jsou stále často diskutovaným tématem. Zatímco ale v březnu o tomto tématu s někým hovořily více než tři pětiny obyvatel (62 %), v dubnovém šetření jsme zaznamenali významný pokles na 45 %. Samozřejmě výrazně častěji o této problematice diskutují ti, kteří se o situaci na Ukrajině zajímají (podrobně tabulka 1).

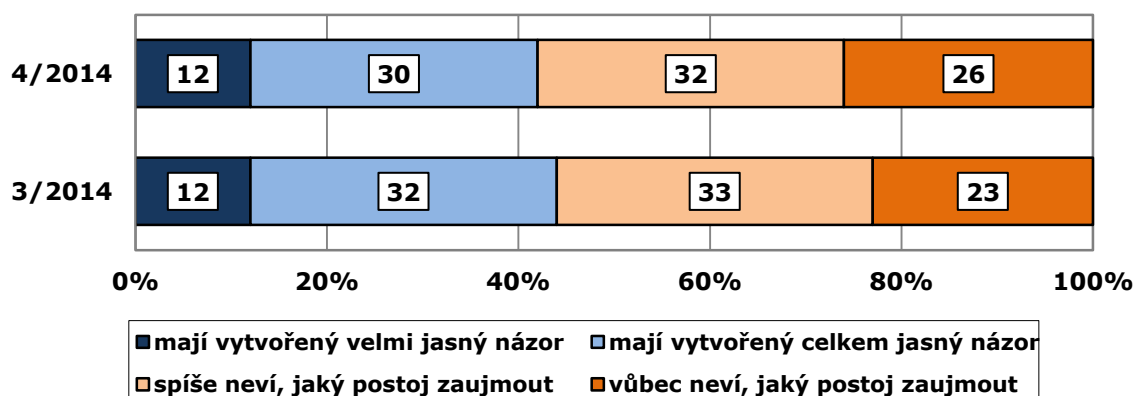
Tabulka 1. Diskuse o dění na Ukrajině⁷

	4/2014			3/2014
	všichni	Zájem o dění na Ukrajině		všichni
		zajímají se	nezajímají se	
ano	45 %	70 %	17 %	62 %
ne	53 %	29 %	79 %	37 %
neví, nevzpomene si	2 %	1 %	4 %	1 %

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost 7. – 14. 4. 2014, 1027 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor (březen:1061).

Přestože se o situaci na Ukrajině zajímá stále mnoho Čechů a hodnotí ji pro českou společnost jako důležitou, je dění značně nepřehledné a jen menší část české populace má vytvořený jasný názor na to, co se vlastně na Ukrajině v současné době děje. V časovém srovnání je situace pro Čechy téměř stejně nepřehledná jako v době, kdy bylo ohnisko pozornosti soustředěno na Krym. 42 % dotázaných má utvořený názor (12 % velmi jasný; 30 % celkem jasný). Více než polovina (58 %) ale neví, jaký postoj zaujmout (viz graf 5). Komplikovanost situace dokresluje také to, že i mezi těmi, kteří se o události zajímají, jsou dvě pětiny (38 %) těch, kteří stále nevědí, jaký postoj zaujmout.

Graf 5. Krystalizace názoru na dění na Ukrajině⁸

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost 7. – 14. 4. 2014, 1027 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor (březen:1061).

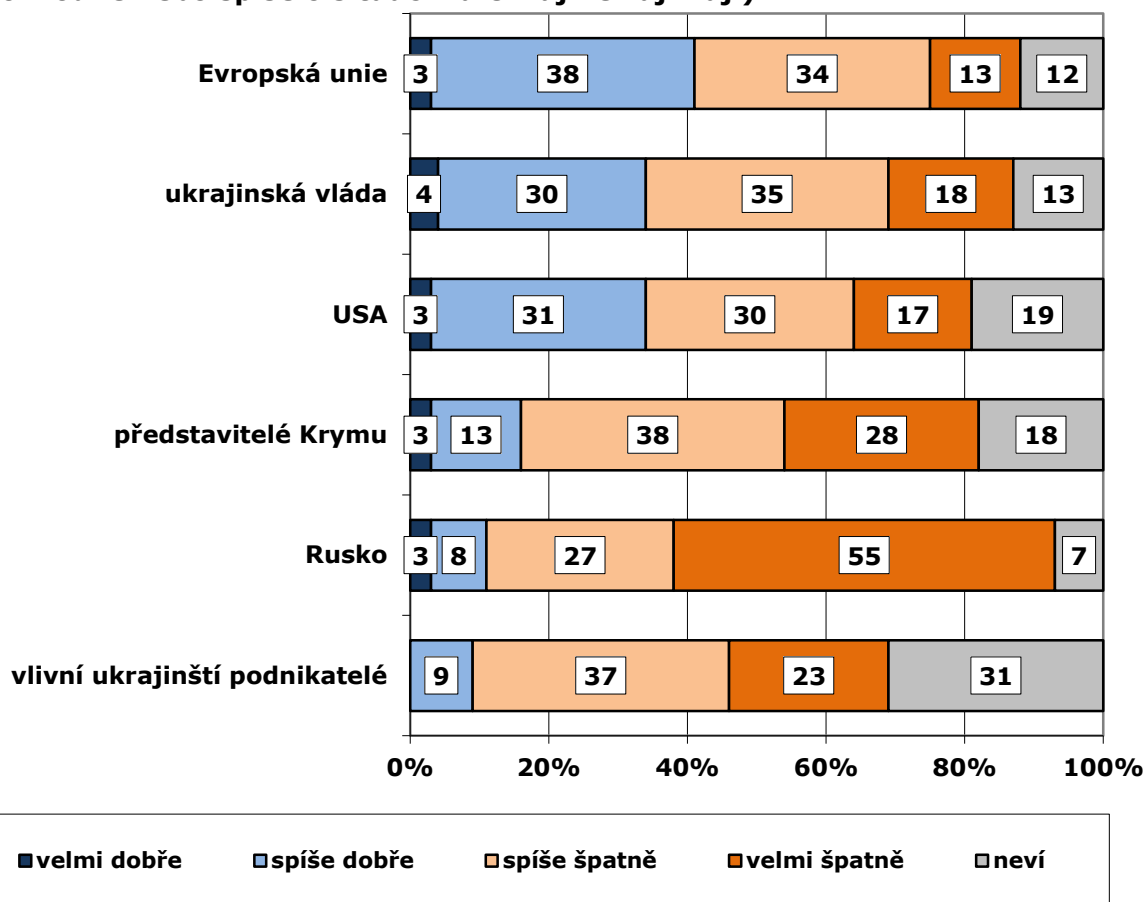
K působení jednotlivých stran konfliktu na Ukrajině zhruba polovina těch, kteří se o dění nezajímají, nezaujala žádné stanovisko (tj. zvolili odpověď „neví“). Graf 5 a následující komentář se proto vztahuje pouze k postojům těch, kteří se o situaci zajímají. U všech sledovaných stran konfliktu převažuje negativní hodnocení nad pozitivním. Relativně

⁷ Znění otázky: „Mluvil jste v poslední době s někým osobně o dění na Ukrajině“

⁸ Znění otázky: „Řekl byste, že již máte na dění na Ukrajině vytvořený vlastní jasný názor, anebo že jste spíše na vážkách a ještě nevíte, jaký postoj zaujmout?“

nejlépe je hodnocena role Evropské unie (41 % dobré, 47 % špatné), pozitivně hodnocena zhruba třetinou české veřejnosti byla ukrajinská vláda (34 % dobré, 53 % špatné) a Spojené státy americké (34 % proti 47 %). Jen malá část obyvatel ČR pak hodnotí působení představitelů Krymu (14 %), čtyři pětiny českých občanů zhodnotilo jednání Ruska negativně (82 %), pozitivně jej vnímala pouze desetina populace (11 %). Negativní je též hodnocení ukrajinských oligarchů (zde je ovšem třeba podotknout, že 31 % těch, kteří se o dění zajímají, na počátku dubna nevědělo, jak jejich roli zhodnotit). V časovém srovnání s březnovým šetřením (zejména tedy působení Ruska a EU), jsou výsledky podobné.

Graf 6. Hodnocení dosavadního působení různých stran konfliktu⁹ (jen ti, kteří se rozhodně nebo spíše o situaci na Ukrajině zajímají)

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost 7. – 14. 4. 2014, 537 respondentů starších 15 let (ti, kteří se rozhodně nebo spíše o situaci na Ukrajině zajímají), osobní rozhovor (jen ti, kteří se o situaci na Ukrajině zajímají). Pozn.: Přesun ohniska krize na východ Ukrajiny se odehrál až po uzavření dotazníku, proto ještě nebyli představitelé této oblasti do hodnocení zahrnuti.

Mimo působení jednotlivých stran konfliktu se CVVM v dubnu 2014 také dotazovalo na důvěru (respektive známost) vybraných představitelů současné ukrajinské politické scény. Obecně známi jsou pouze dlouholetí představitelé ukrajinské politické scény, tedy bývalá premiérka Julia Tymošenková, které důvěřuje 26 % obyvatel ČR (44 % jí naopak nedůvěřuje) a bývalý prezident Viktor Janukovyč, kterému důvěřuje pouze 5 % veřejnosti. Nedůvěru mu vyjádřilo 67 % dotázaných. Oba patří k hlavním představitelům

⁹ Znění otázky: „Jak byste v souvislosti s aktuálním vývojem na Ukrajině hodnotil působení ...“

dění tzv. Oranžové revoluce v roce 2004. Současné čelní představitele ukrajinské vlády, tedy prozatímního prezidenta Oleksandra Turčynova a premiéra Arsenije Jaceňuka, stejně jako největšího podnikatele Petra Porošenka, který je považován za favorita květnových prezidentských voleb, větší část české veřejnosti nezná.

Tabulka 2: Vyjádření důvěry či nedůvěry politikům – srovnání (v %)¹⁰

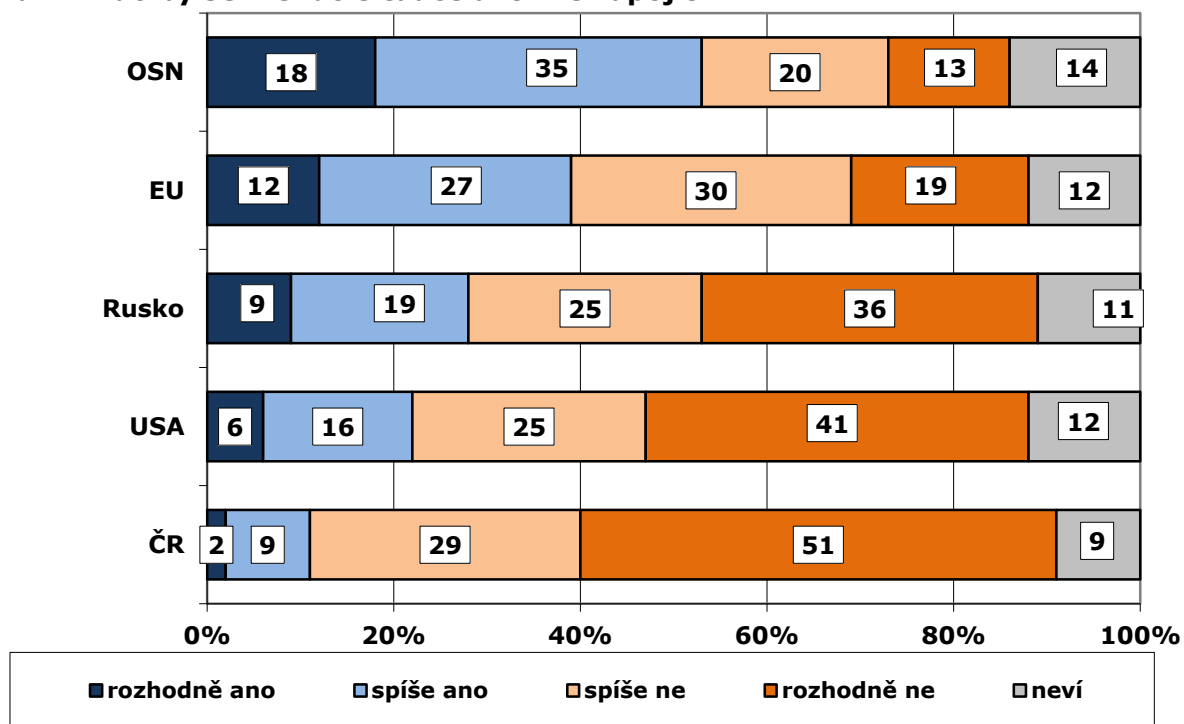
	Důvěra	Nedůvěra	Nezná	Neví	Index * Důvěra/nedůvěra
Arsenij Jaceňuk	6	24	57	13	- 18
Viktor Janukovyč	5	67	16	12	- 62
Petro Porošenko	3	14	76	7	- 11
Oleksandr Turčynov	2	16	72	10	- 14
Julia Tymošenková	26	44	10	20	- 18

*Rozdíl kladných a záporných odpovědí.

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost 7. – 14. 4. 2014, 1027 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor. Seřazeno v abecedním pořadí.

Postoj české veřejnosti k tomu, zda by se měly situací na Ukrajině zabývat OSN, EU, ČR, Rusko nebo USA, je roztříštěný. V tomto kontextu je nejvíce vyhraněný postoj k zapojení České republiky. To podporuje jen 11 % populace starší 15 let, naopak proti je 80 %, tedy shodně jako v únoru a březnu. Nejvyšší podporu pro zapojení se do situace má OSN (53 %). Náзор občanů na zapojení se v případě Evropské unie je nejednoznačný (39 % pro zapojení vs. 49 % proti). Rusko by se pak mělo aktivně do dění zapojit podle 28 % občanů (61 % pak se zapojením nesouhlasí), zapojení USA podpořilo 22 % respondentů (66 % je proti). Z hlediska časového srovnání dochází pouze k dílčím změnám: mezi únorem a březnem narostla podpora zapojení OSN (z 40 % na 55 %), oproti březnu pak mírně vzrostla podpora zapojení USA (z 17 % na 22 %) a poklesla v případě EU (ze 47 % na 39 %). Náзор na zapojení Ruska a ČR zůstává konstantní.

¹⁰ Znění otázky: „Přečtu Vám jména některých politiků. U každého mi, prosím, řekněte, zda mu důvěřujete nebo nedůvěřujete, či neumíte posoudit. Případně zda tohoto politika neznáte.“

Graf 7. Kdo by se měl do situace aktivně zapojit?¹¹

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost 7. – 14. 4. 2014, 1027 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

¹¹ Znění otázky: „Myslíte si, že by se do řešení současné situace na Ukrajině měla aktivně zapojit...“

Technické parametry výzkumu

Výzkum:	<i>Naše společnost, v14-04</i>
Realizátor:	<i>Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.</i>
Projekt:	<i>Naše společnost – projekt kontinuálního výzkumu veřejného mínění CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i.</i>
Termín terénního šetření:	<i>7. – 14. 4. 2014</i>
Výběr respondentů:	<i>Kvótní výběr</i>
Kvóty:	<i>Kraj (oblasti NUTS 3), velikost místa bydliště, pohlaví, věk, vzdělání</i>
Zdroj dat pro kvótní výběr:	<i>Český statistický úřad</i>
Reprezentativita:	<i>Obyvatelstvo ČR ve věku od 15 let</i>
Počet dotázaných:	<i>1027</i>
Počet tazatelů:	<i>249</i>
Metoda sběru dat:	<i>Osobní rozhovor tazatele s respondentem</i>
Výzkumný nástroj:	<i>Standardizovaný dotazník</i>
Otázky:	<i>PM.11u; PM.17u; PM.184; PM.186; PM.187; PM.188; PM.189; PI.2;</i>
Zveřejněno dne:	<i>29. dubna 2014</i>
Zpracovali:	<i>Martin Buchtík, Yana Leontiyeva</i>

Autoři:

Martin Buchtík je vedoucím Centra pro výzkum veřejného mínění v Sociologickém ústavu AV ČR v.v.i. Zabývá se formováním veřejného mínění, metodologií sociálněvědního výzkumu, dále pak problematikou internetu a kyberprostoru a sociální soudržností. (martin.buchtik@soc.cas.cz; 210 310 593)

Yana Leontiyeva je vědecká pracovnice v Sociologickém ústavu AV ČR v.v.i. Ve své odborné činnosti se zaměřuje na studium mezinárodní migrace s důrazem na integraci migrantů na pracovním trhu a metody výzkumu menšin a migrantů. (yana.leontiyeva@soc.cas.cz; 210 310 231)

Slovníček pojmů:

Kvótní výběr – napodobuje strukturu základního souboru (u nás je to obyvatelstvo České republiky starší 15 let) pomocí nastavení velikosti vybraných parametrů, tzv. kvót. Jinými slovy kvótní výběr je založen na stejném procentuálním zastoupení vybraných vlastností. Pro tvorbu kvót používáme údaje z Českého statistického úřadu. V našich výzkumech jsou stanoveny kvóty na pohlaví, věk, vzdělání, region a velikost obce. Vzorek je tedy vybrán tak, aby procentuální podíl např. mužů a žen ve vzorku odpovídal procentuálnímu podílu mužů a žen v každém kraji ČR. Podobně je zachován procentuální podíl obyvatel jednotlivých krajů ČR, občanů různých věkových kategorií, lidí s různým stupněm dosaženého vzdělání a z různě velkých obcí.

Reprezentativní vzorek je takový výběr z celé populace, z jehož vlastností se dá platně usuzovat na vlastnosti celé populace. V našem případě to tedy znamená, že vzorek respondentů je vybrán tak, abychom zjištěné údaje mohli zobecnit na obyvatele České republiky starší 15 let.

Centrum pro výzkum veřejného mínění (CVVM) je výzkumným oddělením Sociologického ústavu AV ČR, v.v.i. Jeho historie sahá do roku 1946, kdy jako součást Ministerstva informací začal fungovat Československý ústav pro výzkum veřejného mínění. Současné Centrum vzniklo v roce 2001 převedením svého předchůdce (IVVM) z Českého statistického úřadu do Sociologického ústavu Akademie věd ČR, v.v.i. Včlenění do vědecké instituce zaručuje kvalitní odborné zázemí a kredit pracoviště; jako součást akademického prostředí musí CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., splňovat veškeré nároky a dosahovat tak té nejvyšší odborné úrovně.

Hlavní náplní práce oddělení je výzkumný projekt **Naše společnost**, v jehož rámci je prováděno deset šetření ročně. Jedná se o průzkum veřejného mínění na reprezentativním vzorku české populace od 15 let, kterého se vždy účastní přibližně 1000 respondentů. Omnibusová podoba dotazníku umožňuje pokrýt velkou šíři námětů, a do šetření jsou proto pravidelně řazena politická, ekonomická i další obecně společenská témata. Jsou využívány jak opakované otázky, které umožňují sledovat vývoj zkoumaných jevů, tak náměty nové, reagující na aktuální dění. Díky dlouhodobému a kontinuálnímu charakteru je tento vědecký projekt zkoumání veřejného mínění v České republice ojedinělý.

